

Posudek na diplomovou práci Anny Lichtenberkové

Struktury a trendy nezaměstnanosti v České republice a zemích Visegrádské čtyřky

Katedra demografie a geodemografie PŘF UK

Diplomová práce Anny Lichtenberkové se zabývá strukturami a trendy nezaměstnanosti v České republice a v zemích Visegrádské čtyřky. Problematika nezaměstnanosti patří do oblasti aplikované a ekonomické demografie a ačkoliv se jí zabývá mnoho výzkumů, a to nejen demografických, je to nepochybně aktuální a relevantní téma. Nezaměstnanost je totiž nedílnou součástí pracovního trhu v tržních ekonomikách, která je v současnosti nejrozšířenější hospodářskou strukturou, země Visegrádské čtyřky nevyjímaje.

Téma diplomové práce je se zahrnutím úvodu a závěru zpracováno v deseti kapitolách na 62 stranách. V úvodu je přehledně představeno téma, cíle práce a struktura práce. Druhá kapitola Legislativa má dvě hlavní podkapitoly, které se zabývají politikou zaměstnanosti a institucionálním zabezpečením zaměstnanosti v České republice. V rámci úvodního textu této kapitoly jsou vysvětleny základní pojmy vztahující se k problematice nezaměstnanosti, tj. zaměstnanost, nezaměstnanost, ekonomicky aktivní a neaktivní obyvatelstvo, což lze hodnotit kladně, nicméně nejde o zcela všeobecně přijímané definice, ale definice z metodiky výběrových šetření a sčítání, které jsou přizpůsobeny cílům daného šetření. V této části práce také není zcela důsledně pracováno se zdroji, protože u vymezení ekonomicky aktivního obyvatelstva není odpovídající citace. Z textu na str. 15 se zdá, že informace je čerpána z metodiky Výběrového šetření pracovních sil, nicméně toto vymezení se vztahuje ke zdroji (ČSÚ, 2014 a), který je použit na str. 27. v kapitole třetí. V třetí kapitole, která se věnuje zdrojům dat a metodice práce jsou totiž také definice nezaměstnanosti, zaměstnanosti, ekonomicky aktivního a neaktivního obyvatelstva, avšak vymezení se trochu liší od toho, co je uvedeno v druhé kapitole, což je trochu matoucí a vede k otázce, co studovaná data skutečně zahrnují.

Třetí kapitola mimo uvedených definic zahrnuje i informace k Výběrovému šetření pracovních sil, které patří k hlavním zdrojům dat. Čerpáno je také z databáze Eurostatu, který data o nezaměstnanosti z VŠPS/Labour Force Survey shromažďuje za všechny členské země. Oba zdroje dat jsou odpovídající, na druhé straně více pozornosti by mohlo být věnováno kvalitě dostupných dat, protože např. jednotná metodika sběru dat není automatickou zárukou toho, že data jsou „srovnatelná, přesná a spolehlivá“ (str.25). Tato kapitola také obsahuje přehled ukazatelů nezaměstnanosti, které byly v práci využity: obecná míra nezaměstnanosti, specifické míry nezaměstnanosti, podíly daných skupin nezaměstnaných na celkovém počtu nezaměstnaných, míra dlouhodobé nezaměstnanosti, míra registrované nezaměstnanosti, podíl nezaměstnaných osob, míra ekonomické aktivity, míra zaměstnanosti. Ačkoliv jde o základní ukazatele, jsou nepochybně odpovídající.

Zatímco kapitola čtvrtá přehledně seznamuje s druhy nezaměstnanosti, v kapitole páté jsou uvedeny dopady nezaměstnanosti a rizikové skupiny, ke kterým dle textu patří: nekvalifikovaná pracovní síla, ženy, Romové, osoby se zdravotním postižením, mladí lidé a starší lidé. Je otázkou, zda autorka zamýšlela text psát obecně, nebo ho vztahuje pouze

k situaci na trhu práce v České republice. Bez ohledu na předchozí je nicméně zřejmé, že zde není uvedena kategorie absolventů, která je pro hodnocení trhu práce velmi důležitá. Dílčí informace je obsažena v textu o skupině mladých lidí, nicméně ten je vztažen spíše k nekvalifikovaným, což v případě absolventů středních a vysokých škol neplatí.

Kapitola šestá je analytická a zabývá se vývojem nezaměstnanosti v České republice v období 1993–2016. Vývoj nezaměstnanosti je hodnocen na základě obecné míry nezaměstnanosti a délky trvání nezaměstnanosti s tím, že jedna podkapitola je věnována pouze dlouhodobé nezaměstnanosti. Ačkoliv v popisu těchto ukazatelů je zachycen trend vývoje nezaměstnanosti v ČR, domnívám se, že pro hodnocení nezaměstnanosti v ČR z dlouhodobého hlediska mělo být vyhodnoceno více ukazatelů. Za přínosné bych také považovala využití indexů změny a zasazení problematiky nezaměstnanosti do širšího kontextu, a to jak demografického, tak ekonomického. Text je popisný a s výjimkou celosvětové ekonomické krize, která zasáhla ekonomiky ke konci první dekády 21. století, neobsahuje žádné vysvětlení, proč se ukazatel obecné míry vyvíjel v daném období v ČR právě takto. Proč např. v roce 1997 a 1998 došlo „k výraznějšímu nárůstu obecné míry nezaměstnanosti“ (str.40)?

Sedmá kapitola si klade za cíl analyzovat nezaměstnanost v České republice detailněji, zaměřuje se na situaci v roce 2016. V úvodu je situace na trhu práce hodnocena na základě porovnání údajů z VŠPS a dat MPSV ČR. Autorka uvádí, že rozdíl v počtu nezaměstnaných je způsoben zejména uchazeči o zaměstnání s tzv. nekolidujícím (ne)zaměstnáním, kteří jsou VŠPS považovány za zaměstnané (str. 45). Jde tedy o aspekt metodický, nicméně o této skutečnosti není v popisu dat v kapitole 3.1.2 MPSV-úřady práce nic uvedeno. Mimo to, citace vysvětlení, co to je nekolidující zaměstnání je nepřesná, a považovala bych za přínosné uvedení konkrétní hodnoty minimální mzdy pro rok 2016, protože to umožní čtenáři si konkrétně představit, kdo do dané kategorie patří. V kapitole jsou pak popsány počty osob s podporou v nezaměstnanosti a počet volných pracovních míst z dat MPSV ČR. Dále se text věnuje rizikovým skupinám a krajům s největším nárůstem počtu zaměstnaných (str. 47). Bohužel tyto dva odstavce považuji za formulačně nepřesné a nesrozumitelné. Není jasné, z jakých dat vycházejí, zda klesla nezaměstnanost, počet nezaměstnaných nebo míra nezaměstnanosti a k jakému období/roku je pokles vztahován. V druhém odstavci (viz níže) jde pravděpodobně o nárůst „počtu“ zaměstnaných, otázkou je, zda „pokles zaměstnanosti“ je spojován s poklesem počtu zaměstnaných, nebo mírou zaměstnanosti, protože v případě míry nemusí být pokles způsoben poklesem počtu zaměstnaných.

„Největší nárůst zaměstnaných v tomto roce byl především v Moravskoslezském kraji, Ústeckém kraji, i když nezaměstnanost v těchto krajích je stále nejvyšší, dále v hlavním městě Praze a Olomouckém kraji. Naopak s poklesem zaměstnanosti se můžeme setkat v Plzeňském kraji a Zlínském.“ (str.47)

Tuto kapitolu uzavírají informace o obecné míře nezaměstnanosti z VŠPS dle věku a vzdělání v roce 2016.

Kapitola osmá se zabývá strukturami nezaměstnanosti v roce 2016 dle pohlaví, věku a pohlaví, vzdělání a pohlaví, regionálním rozdílem a faktorům nezaměstnanosti. Zatímco struktury na úrovni republiky se vztahují k roku 2016, regionální rozdíly jsou popsány pro období 2012–2016. Z textu není příliš jasné, proč se liší časové vymezení. Poslední podkapitola obsahuje

vícerozměrný model založený na logistické regresi a datech VŠPS 2016. To, že logistická regrese bude v práci využita, je v metodické části zmíněno, nicméně více informací k podstatě logistické regrese uvedeno není. V podkapitole 8.5 je uvedena jako závislá binární proměnná zaměstnanost/nezaměstnanost a vysvětlující pohlaví, věková kategorie, rodinný stav a dosažené vzdělání. Ačkoliv jde o relevantní proměnné, není zdůvodněno, proč dané proměnné byly vybrány a nic není uvedeno ani ke kvalitě sestaveného modelu.

Poslední analytická kapitola se věnuje komparaci nezaměstnanosti v zemích Visegrádské čtyřky. Zatímco obecná míra nezaměstnanosti a vývoj dlouhodobé nezaměstnanosti jsou pro dané země hodnoceny pro období 2000–2016, struktury nezaměstnanosti dle dosaženého vzdělání se vztahují jen k roku 2016, opět není jasné proč se liší časové určení. Kapitola je popisná bez vysvětlení, proč se vývoj/struktura nezaměstnanosti v ČR liší nebo je podobný/stejná ve srovnání s ostatními členskými zeměmi. Z tohoto hlediska není jasné, proč tato kapitola byla do diplomové práce zařazena. Poslední kapitola je závěr, který shrnuje výsledky výzkumu.

Diplomová práce má z mého pohledu velmi zajímavé téma, které však není úplně jednoduché. Jde totiž o téma poměrně obsáhlé s přesahem do více vědních disciplín. Diplomová práce splňuje mnohé z požadavků kladené na kvalifikační práce, na druhé straně se zde vyskytuje řada nepřesností, jak ve vymezení základní terminologie, kvality dat a použitých metod, tak formulačních nepřesností. Práce je spíše popisná, což není špatně a pro diplomovou práci to lze obecně považovat za dostačující, avšak v tomto případě se domnívám, že se autorka měla věnovat i širšímu demografickému a hospodářskému kontextu dané problematiky, který by pomohl vysvětlit zjištěné struktury a trendy nezaměstnanosti v ČR. Je otázkou, zda by to neovlivnilo i strukturu práce, ve které není zařazena kapitola či podkapitola o relevantní literatuře. Závěrem je nutné dodat, že formální úprava práce nemá větších nedostatků.

I přes výše uvedené diplomovou práci Anny Lichtenberkové doporučuji k obhajobě.

V Praze 2. 9. 2018

RNDr. Olga Kurtinová, Ph.D.